

چیستی عمل براساس مبانی حکمت اسلامی

چکیده محتوایی

بیان مدعا (عاشوری):

چیستی عمل یکی از اساسی‌ترین بحث‌ها در حوزه فلسفه عمل است که علاوه بر تقدم رتبی که بر سایر مباحث این حوزه دارد، نقش بسزایی در بیان توصیفات دقیق از کنش‌های انسان و همچنین ارائه راه‌کارها و دستورات ناظر به کنش‌های وی دارد. سؤال اصلی در پژوهش حاضر این است که عمل با اموری که صرفاً برای ما اتفاق می‌افتد و یا با اموری که هرچند از سوی ما صادر می‌شود ولی عمل ما محسوب نمی‌شوند در چیست؟ چه ملاک و معیاری را می‌توان برای تمایز عمل از سایر رفتارها بیان کرد؟ در پاسخ به این سؤال، معیارهای گوناگونی از سوی اندیشمندان مختلف مطرح شده است که نتوانسته‌اند به خوبی تمامی اعمال انسان را دربرگیرند. هدف این نوشتار این است که با بررسی اقسام فعل و انواع فاعل و سپس تحلیل انواع فاعلیت انسان براساس مبانی حکمت اسلامی به معیاری جامع و مانع برسند. با توجه به تنوع فاعلیت انسان در افعال گوناگون، «وجود علم» را می‌توان معیاری برای تمایز عمل از سایر رفتارها ذکر کرد، البته با قید دخیل بودن در صدور فعل.

ناقد اول (دکتر احمدی امین):

تشکر میکنم از ارائه دهنده محترم به دلیل اینکه در ارائه بحث از مقاله خارج نشدند؛ اشکالات تاییبی در متن مقاله وجود دارد؛ یک مزیتی که مقاله دارد این است که دیدگاه‌های مختلف را آوردید و نسبت به آن بحث کردید؛ کلمات کلیدی معنا شناسی نشده است؟ مثل کلمه عمل، مفعول، رفتار؛ در مقاله تمایز بین عمل و فعل خیلی مشخص نشده است به همین دلیل تا آخر مقاله در این خصوص ابهام وجود دارد؛ می‌توانستید با تعریف سلبی نیز مطلب خود را روشن تر کنید، مثل فعل غیر طبیعی - غیر جبری؛ در مقاله 7 تعریف را زیر سوال بردید، در حالیکه همه این تعاریف از حیثی به مطلب نگریسته و بر اساس آن تعریف شده که این تعاریف نیز در جای خود میتواند درست باشد؛ مطالب غربی را آورده اید و به دستگاه فلسفه اسلامی بر اساس سیستم فلسفه اسلامی نقد کردید در حالیکه شما باید این بحث را با توجه به مبانی و اصول خود آنها بررسی می‌کردید؛ هدفمندی را زیر سوال بردید ولی معیاری که ارائه دادید، خودش بیشتر اشکال داشت؛ فرمودید عملی که در عمل تاثیر دارد ولی بحث را باز نکردید؛ کلمه اختیار خوب تبیین شده است (معنی اختیار: تاثیر خاص فاعل در فعل)؛ در برخی موارد تبیین ناقص و مصادر به مطلوب شده است.

ناقد دوم (دکتر محیطی اردکان):

ای کاش تاثیر این بحث در حکمت عملی را مطرح میکردید؛ مراد از حکمت اسلامی چیست؟ مشخص نکردید، در عنوان کلی آمده است حکمت اسلامی، اینکه منظورتان سنیوی است یا صدرایی یا ... این را بیان نکرده اید؛ مفاهیم رفتار، عمل، فعل، نقطه اشتراک و اختلاف اینها را نگفتید؛ معنای علم را خوب روشن نکردید که مفهوم شناسی آن خیلی تاثیر داشت در رویکرد بحث؛ در برخی موارد معنای ارادی، اختیاری و اکراهی به خوبی از هم تفکیک نشده است؛ برخی از مفاهیم برای شما شاید روشن باشد (مثل معنای سعی و ارتباط آن با اراده) ولی شما این معنای را در مقاله روشن نکردید؛ خوب میشد که بحث خود را با مقالات دیگر نیز تطبیق می‌کردید؛ بحث «علم ذو دخل» را مطرح کردید ولی با کل ابهامات، منظور شما در این جا از این اصطلاح چیست؟؛ نسبت به تعریف هدفمندی از عمل، نیاز به تبیین بیشتری دارد.